

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

§. I. sententia D. Thomæ suadetur

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

quod consistit in conformitate ad appetitum re-
ctum: fides verò & ars, licet sint in intellectu
ut mobili à voluntate, non efficiunt tamen in-
tellectum, ut mobilem per affectum boni honesti &
moralis, sed fides perficit ipsum formaliter ut
mobilem affectu veri revelati à prima veritate,
& ars ut mobilem affectu rectitudinis artificio-
sa. Ex quo fit, quod aliquis possit exercere opus
artis, & elicere actum fidei, ex vana gloria: quia
vana gloria, utpote malum morale, non repu-
gnat fini & bonitati artis, neque veritati specu-
lativæ, quam inspicit fides.

Nec dicas hanc doctrinam esse contrariam
D. Thomæ, qui hic art. 3. formaliter asserit fi-
dem esse virtutem simpliciter. Respondetur e-
dem D. Thomam loqui de fide, non secundum se
& præcisè sumpta, quomodo in præsentem eam su-
mimus, sed ut formata per charitatem, quæ ra-
tione induit simpliciter esse virtutis.

Addo fortè D. Thomam numerare fidem in-
ter virtutes simpliciter, quia licet ex se non fa-
ciat actum omni ex parte bonum, sed solum in
certo genere; in hoc tamen convenit cum vir-
tute simpliciter dicta, quod quia inclinât vol-
untatem in sui usum in propria materia, non
potest actum oppositum compatiri, sicut eam
compatiuntur virtutes secundum quid: si enim
aliquis etiam ex industria discedat aliquem fi-
dei articulum, aut de ipso dubitet, fidem amittit;
cum tamen faciens demonstrationem ex indu-
stria malè concludentem, in nullo sedat habi-
tum Logicæ. Imò fides in hoc excedit virtutes
morales acquisitas, quòd illa nec etiam in statu
imperfecto comparatur actum oppositum, quem
tamen virtutes morales utcumque compatun-
tur; siquidem iustitia acquisita non destruitur
omnino primo actu contrario, quamvis à statu
perfecto dimoveatur; fides verò etiam simpli-
ci dubio evanescit.

Interes secundò, virtutem non dici univoce,
sed analogicè de virtute purè intellectuali (cu-
jusmodi sunt scientia, sapientia, intelligentia, &
ars) & de virtute morali, quæ habet tendere
in bonum morale: ita colligitur ex S. Thomæ
infra quest. 61. art. 1. ad 1. ubi dicit; quòd sicut
ratio entis, etiam secundum rationem commu-
nem entis, participatur inæqualiter à substantia
& accidente, & consequenter analogicè; ita &
ratio communis virtutis à virtute morali & pu-
rè intellectuali. Et ratio est, quia virtus est no-
men impositum ad significandum simpliciter
principium rectitudinis morales, ex quo postea
translatum est ad significandam per quandam
metaphoram quamlibet rectitudinem, etiam in
esse physico, qualis est rectitudo intellectus co-
gnoscentis res ut sunt in se; unde consequenter
dicendum est, hanc analogiam esse proportio-
nalitatis metaphoricæ.

Nec obstat, quòd virtutes intellectuales (ut
infra dicemus) sint simpliciter perfectiores mo-
ralibus, utpote pertinentes ad nobiliorem po-
tentiam: quia bene stat, illud quòd est simplici-
ter minus perfectum alio, significari aliquò no-
mine, quòd sibi soli simpliciter conveniat, al-
teri verò perfectiori, secundum quid tantum;
ex eo quòd tale nomen est primario impositum
ad significandum imperfectius, ut contingit in
proposito.

Dico tertio, in sensibus internis nullas subje-
ctari virtutes. Ita S. Thomas hic art. 5.

Probatur ratione ipsius: Virtus debet poni in

A illa potentia, quæ est confirmativa boni ope-
ris: At cognitio veri, quæ est opus bonum po-
tentia cognoscitiva, non consummatur in po-
tentis sensitivis apprehensivis, sed duntaxat in
intellectu: Ergo licet ponantur virtutes in
intellectu, non tamen in sensibus internis. Major
paret: virtus enim habet opus perfectum, cum
sit dispositio perfecti ad optimum. Minor etiam
non est minus evidens: nam potentia sensitivæ
apprehensivæ, sunt quasi preparatorie & dispo-
sitivæ ad cognitionem intellectus, cuius propri-
um est attingere verum: Ergo cognitio veri
non consummatur in sensibus internis, sed solum
in potentia intellectiva.

ARTICULUS II.

*Verum in appetitu sensitivo sint virtutes
proprie dictæ?*

Certum est apud omnes, quòd si appetitus
sensitivus sumatur secundum rationem
communem homini & bruto, non potest esse
subjectum virtutis, nec ullius habitus: sed si
consideretur prout in homine obedire potest
voluntati, non despotice sicut membra externa,
sed duntaxat politicè, concedit quidem om-
nes habitus aliquem subiectari in appetitu
sensitivo hominis, quo inclinatur & determi-
netur ad obediendum voluntati; sed negant ali-
quidalem habitum verè à rationem virtutis mo-
ralis habere, subindeque existimant virtutes
proprie dictas in appetitu sensitivo non reperiri.
Ita docent D. Bonaventura in 3. dist. 33. art. 1.
quest. 3. Scotus ibid. quest. unica, & vazquez
hic disp. 87. cap. 2. Opposita tamen sententia,
quæ veras virtutes in appetitu sensitivo hominis
agnoscit, est expressa D. Thomæ hic art. 4. &
Discipulorum eius, quos sequuntur plures ex
Recentioribus. Unde sit

S. I.

Sententia D. Thomæ suadetur.

Dico igitur, appetitum sensitivum hominis, 12.
ut naturè obedire politicè rationi, esse
subjectum virtutis proprie dictæ, puta fortitudi-
nis & temperantiæ.

Probatur primò ex Aristotele 3. Ethic. cap. 3
ubi ait quòd temperantia & fortitudo sunt par-
tium irrationalium: per partem autem irratio-
nalem intelligit appetitum sensitivum; quia
cum intellectus & voluntas sint potentia spiri-
tuales animæ, pertinent consequenter ad eam
rationem: Ergo juxta Aristotelem aliqua virtu-
tes proprie dictæ resident in appetitu sensitivo.

Nec valet quòd dicunt aliqui ex Adversariis,
nimirum Aristotelem per partem irrationalem
intelligere voluntatem, sicut & per rationalem,
solum intellectum. Non valet, inquam, tum quia
cum voluntas consequatur rationem, & sic ap-
petitus rationalis, non nisi incongruè pars irra-
tionalis dici potest: tum etiam quia idem Phi-
losophus 1. Ethic. cap. ultimò, partem illam irra-
tionalem, quam dicit esse subjectum virtutis,
vocat vim concupiscendi, quò nomine non potest
intelligi voluntas, sed solum appetitus concu-
piscibilis.

Probatur secundò conclusio: Temperantiæ 13.
v.g.

v.g. prout residet in appetitu sensitivo, convenit cum proprietate definitionis virtutis ex Augustino desumpta, & disp. præcedenti art. 3. explanata: Ergo illa est virtus propriè dicta, subindèque in appetitu sensitivo hominis virtutes propriè dictæ subiectari possunt. Utraque consequentia patet. Antecedens probatur discurrendo per singulas particulas illius definitionis. In primis enim habitus, quo concupiscibilis inclinatur ad appetendum cibum v.g. juxta regulam rationis, est bona qualitas, cum bene & consonè ad naturam hominis disponat talem potentiam. Deinde est qualitas mentis: quia ut loco citato dicebamus, per mentem non intelligitur substantia animæ, vel solus intellectus, aut voluntas, sed qualibet potentia particeps rationis, qualis est appetitus sensitivus ut est in homine, ut patebit ex infra dicendis. Rursus est id quo rectè vivitur: quia est principium actûs temperati, rectæque rationi conformis. Demum tali habitu non possumus male uti, quia cum sit impressio quædam seu participatio rationis & prudentiæ, essentialiter respicit actum rectum & virtuosum, neque ad actum aliquâ parte vitiosum, qui esset malus ejus usus, potest concurrere. Nihil ergo deest illi ad veram virtutis rationem.

14. Nec minus propriè tali habitui conveniunt definitiones Aristotelis, quas loco citato adduximus. Est enim *dispositio perfecti ad optimum*, cum reddat perfectum appetitum, & disponat ad optimum ejus actum, qui est appetere secundum regulam rationis. Similiter est *habitus elevatus in mediocritate consistens*; cum appetitus ratione temperantiæ attingat medium inter extrema vitiosa, & producat actum in ea mediocritate, quam prudentia dicitur. Imò ex eo quod talis habitus sit in appetitu, provenit ut voluntas eligat tenere medium in passionibus, juxta præscriptum & regulam prudentiæ; quatenus appetitus rectè dispositus, inducit intellectum, ut rectè judicet secundam illam dispositionem, ac proinde voluntatem ut rectè eligat; quia qualis unusquisque est, talis finis videtur ei, & talia appetit, sicque judicat, sicut est affectus.

Probatum tertio conclusio ratione deducta ex doctrina quam tradidit S. Thomas in questione de virtutibus art. 4. ubi docet, ad hoc ut in aliqua potentia reperiantur virtutes propriè dictæ, tres conditiones requiri. Prima est quod talis potentia apta sit moveri & regulari a potentia superiori: & defectu hujus conditionis, in intellectu agente nulla est virtus. Secunda est, quod non sit omnino determinata ad unum modum operandi, sed habeat aliquam indifferentiam, ratione cuius possit ferri in contrarium: & defectu istius conditionis (ut supra annotavimus) in membris externis, & in sensibus tam internis, quam externis nulla est virtus. Tertia de-

conditiones. Et in primis quod appetitus sensitivus sit potentia apta moveri & regulari per potentiam superiorem, scilicet per rationem, constat experientiâ: nam viri probi moderantur passiones appetitûs sensitivi secundum dictamen rationis, & sic in eis appetitus sensitivus obedit rationi moventi & regulanti. Deinde quod appetitus sensitivus, ut est in homine, non sit omnino determinatus ad unum modum operandi, patet ex eo quod sæpe contra rationem operatur, & aliquando sequitur ductum rationis. Demum quod idem appetitus sit consummativus actûs virtuosus, & non tantum præparativus vel inchoativus illius, non minus videtur manifestum: cum enim virtutes morales versentur circa passiones quæ in appetitu sensitivo subiectantur, completè habent suum opus, ubi actus & passiones ipsius appetitûs ad medium & regulam rationis fuerint reducta; quicquid sit de actibus externis; unde sufficeret ut aliquis esset fortis, quod haberet passiones irascibilis perfecte rationi subiectas, licet externam pugnam non sustineret: Ergo tres conditiones requiritur, ut aliqua potentia sit subiectum virtutis, in appetitu sensitivo reperiuntur.

Denique suaderi potest conclusio, ostendendo fortitudinem & temperantiam in appetitu irascibili & concupiscibili subiectari. Ibi ponenda est aliqua virtus, ubi est difficultas ad attingendum illius objectum: Atqui voluntas nullam habet difficultatem ad attingendum objectum fortitudinis aut temperantiæ, sed tantum appetitus sensitivus: Ergo fortitudo & temperantia non in voluntate, sed in appetitu sensitivo subiectantur. Minor constat: quia essentia & effectus formalis habitûs, maxime virtuosus, est tollere difficultatem, seu facilitare potentiam in qua est, ad attingendum promptè & faciliter proprium objectum. Minor autem probatur: Objectum a quo specificantur prædictæ virtutes, est moderantia passionum: Sed potentia quæ patitur difficultatem ad attingendum tale objectum, est solus appetitus sensitivus, non autem voluntas: Ergo, &c. Major constat: fortitudo enim habet moderari passiones irascibilis, scilicet timorem & audaciam, maxime contra pericula mortis; temperantia verò amorem, desiderium, atque delectationem, circa delectabilia tactûs & gustûs. Minor probatur: Voluntas non habet difficultatem circa bonum rationis proprium, ut infra dicemus: Sed moderantia passionum est bonum rationis proprium, & proportionatum respectu voluntatis; moderatio enim passionum est bonum conforme rationi & inclinationi naturali voluntatis, ut magis patebit ex dicendis articulo sequenti: Ergo voluntas nullam patitur difficultatem in admitendo objecto prædictarum virtutum, sed tantum appetitus sensitivus, subindèque in isto sunt ponende virtutes moderativæ passionum, non verò in voluntate.

Si autem queratur, quomodo illæ virtutes habeant moderari passiones? Respondeo illas moderari duplîter, efficienter scilicet, & formaliter: efficienter quidem, quatenus eliciunt actus oppositos passionibus immoderatis; formaliter verò, quatenus informando appetitum, disponunt & inclinant ipsum ad propria objecta, conformiter tamen ad rationem, ac per hoc illæ passiones non insurgunt ita vehementes.